

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 123 2002

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Ingemar Algulin, Anders Cullhed, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Conny Svensson (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även på diskett i något av ordbehandlingsprogrammen Word for Windows eller Word Perfect. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2003 och för recensioner 1 september 2003.

Från och med denna årgång av *Samlaren* erhåller uppsatsförfattarna ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil, lagrad på en diskett.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

ISBN 91-87666-20-0

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2003

överlag mycket positiv till Janne Lindqvists arbete. Formalia har jag inte kommenterat i det föregående och har trots detta inte mycket att tillägga. Det finns ett besvärande tryckfel på själva titelbladet: istället för ”före 1770” skall det stå ”före 1780” (trots idogt överklistringsarbete från respondentens sida kan felaktigheten kvarstå i några exemplar). De övriga, ganska fåtaliga tryckfelen är av samma karaktär, det vill säga av den arten att de inte kan orsaka några missförstånd hos den som läser boken. Stickprovkontroll på citaten har inte visat några fel. Fotnoter, personregister och litteraturlista fungerar väl, och den sistnämnda demonstrerar också med all tydlighet att Lindqvist är väl orienterad i det stora material som varit aktuellt för hans, såväl vad gäller tidsperiod som ämnesinriktning, ovanligt omfattande avhandling. Jag har redan talat om bokens klara disposition och nämnt något om dess pedagogiska förtjänster. Här måste tilläggas, att Lindqvist inte bara i teorin utan också i praktiken är en driven retoriker: att läsa hans avhandling är, trots det magistrala ämnet, inte bara lätt utan också roligt. De olika bakgrunder som ges är välgjorda och koncentrerade på väsentligheter och analyserna är fria från såväl övertolkningar som missförstånd och överlag genomförda på ett utmärkt sätt. Avhandlingens allra viktigaste förtjänst – utöver de resultat den har givit och som ovan har redovisats – har jag sparat till sist. Den består i att Janne Lindqvist arbetar både med ett genomtänkt teoretiskt perspektiv (Quentin Skinner, retorisk statusteori och *loci*lära) och via noggranna empiriska undersökningar – inte så att det ena kommer först och det andra sedan, utan i ett samspel som ger bådadera samma vikt för genomförandet av helheten. Detta är inte bara ovanligt utan också ovanligt stimulerande!

Stina Hansson

Dick Claésson, *The Narratives of the Biographical Legend. The Early Works of William Beckford*. Göteborgs universitet 2001.

The early works of William Beckford have received little critical attention up to now. That is at least in part because of the lack of good modern editions of some of these, and in some cases the lack of any editions at all. Dick Claésson has now remedied this by editing two of these texts from manuscript, and appending them to an ex-

cellent critical-biographical study centering on the role of Beckford's early narrators in establishing his personal myth.

Claésson early on introduces two terms: “biographical legend” (from Boris Tomashevsky’s “Literature and Biography”), which he defines as “the canonised bare-bones form of any given biography” (p. 20); and “*biographeme*,” used in a number of works by Roland Barthes to denote “the smallest coherent narrative structure within the framework of a larger biographical legend” (p. 25). These terms are used to elucidate the celebrated visit of Sir William Hamilton, Lady Hamilton, and Rear Admiral Horatio Nelson to Beckford’s as-yet-uncompleted Fonthill Abbey on 20 December 1800. The presence of the eminent collector of Greek antiquities, his famously beautiful wife, and the great naval hero who was her lover, all in the framework of James Wyatt’s neo-Gothic extravaganza, aroused enormous public interest, as Beckford knew it would. This episode is taken as a *biographeme*. After summarizing the contemporary accounts of this visit, the author discusses its presentation by six of Beckford’s biographers and by the novelist Susan Sontag (in *The Volcano Lover*), Claésson shows how his exposition of this *biographeme* can be related to “the four variations on the biographical and critical discourse in which an author and his biography are described” (p. 77). These are “historical fact,” “biographical and critical construct,” “autobiographical construct,” and “fictional construct.” His own emphasis is on Beckford as stage-manager of the event, as would-be creator of his own biographical legend. Later in the book (pp. 228–34), a parallel is drawn between the Hamilton-Nelson visit and Beckford’s staging of a three-day fête in December 1781. Then, with the aid of the artist and scene designer Philippe Jacques de Loutherbourg, Beckford had the interior of Fonthill Splendens (the house that preceded Fonthill Abbey) transformed into an illusory realm, which he described much later as the origin of the Halls of Eblis at the end of his best-known book, *Vathek*. In this account (pp. 229–31) we also see Beckford as creating a *biographeme* that will become part of his biographical legend.

Having argued that Beckford attempts to become in effect his own author in the dramatic spectacle of the 1800 visit, Claésson moves on

to what he calls Beckford's "predebut" period, the years preceding the appearance in 1780 of his first published book, *Biographical Memoirs of Extraordinary Painters*. One of these early writings, *The Vision*, or alternatively *The Long Story*, is here published for the first time from the manuscript of over 25 000 words. *The Long Story* is very much a trial run for *Vathek*. It begins to be sure in a recognizably Western countryside, but soon introduces a Brahmin sage and his beautiful, Persian-speaking daughter Nouronihar (a name that will of course recur in *Vathek*). The narrator, William, is initiated to a world inside the earth parallel to but better than our own. His progress follows the archetypal pattern of braving the dangers of the way in order to gain initiation into greater knowledge. The manuscript breaks off at a point where William and Nouronihar are in a cave, and she is about to explain the contents of "two large Volumes covered with mystic writings" (p. 295). Claésson argues that by making his narrator "William," Beckford expands the field of his self-created biographical legend. He also discusses *The Vision* in terms of the structure of spiritual autobiography developed by G. A. Starr in *Defoe and Spiritual Autobiography* (Princeton, 1965), arguing that the narrative is in one of its aspects a "spiritual confession" (p. 127). Whether or not one agrees with that analysis, Claésson certainly shows that *The Vision* is an important early work of Beckford's, one worthy of wider dissemination.

Turning to another unfinished manuscript story, *L'Esplendente*, the author contrasts its "god-like narrator" with "the involved and self-absorbed narrator in *The Vision*" (p. 144). Probably meant for *Biographical Memoirs of Extraordinary Painters*, *L'Esplendente*, which takes place in mid-seventeenth century Spain, is the story of Mehemed, a Muslim boy who desires to become an artist. Fiercely resisted in this ambition by his father, Mehemed is encouraged by a Jew, Ben Jacoup, who provides him with artist's materials and then helps him escape to Seville. (Ben Jacoup's motives, however, are entirely mercenary, a reflection of the anti-Semitism all too common among members of Beckford's class in eighteenth-century England.) In Seville, Mehemed, now Ferdinand, is taught by the painter Murillo and soon is recognized as an outstanding artist. Enjoying enormous success, the main character, now known under a third name,

L'Esplendente, falls in love with the daughter of a duke. Everything seems auspicious when an ominous prophecy is delivered, and soon after that, the narrative breaks off. Claésson successfully rebuts previous interpretations of the story as a *roman-a-clef* in which Ben Jacoup is equated with Beckford's friend and onetime drawing master, Alexander Cozens. He also prints Beckford's notes for a continuation of the narrative (pp. 143–44), which show that it would have left the artist's-life genre entirely and become, in the author's well chosen words, "a vortex of the picaresque..." (p. 145). It is easy to see why, even had it been completed, it could not have found a place among the wittily ironic lives of such artists as Andrew Guelph, Blunderbussiana, and Watersouchy.

The author next discusses three works which continue, in one way or another, the creation of Beckford's biographical legend. The short manuscript that Claésson has named *Fragments of an English Tour* relates in the first person Beckford's travels during the summer of 1779. It comprises four entries, including a striking description of York cathedral. As what is most important here is the narrator's response to the scenes described, Claésson is justified in saying that "the narrative... veers sharply towards a subjective and transformative portrayal of a journey..." (p. 165). The essay-letter of 1778 editorially entitled *The Transport of Pleasure* develops in the opposite direction, beginning with the description of an imaginary landscape, developing into a fantasy of a tower into which the narrator and the friend addressed can withdraw (this work is alternatively known as *Fonthill Foreshadowed*), and before breaking off becoming "a paraphrase of topographical and anecdotal detail" (p. 170), complete with footnotes. Here it is the earlier part in which the fiction of the self is projected. Much more important than either of these is the manuscript known as *The Red Copy Book*. This document, published for the first time as Appendix 2 of the present volume, is a collection of approximately seventy letters copied by an amanuensis, emended and revised by Beckford, and arranged in an order that is not chronological. It is, as Claésson remarks, "kept in a state of tenuous narrative cohesion through the consistency of its ever present narrator, the 'I' of the texts" (p. 195). Finally, the author explores the Lockean basis of Beckford's assumptions concerning the oper-

ations of the mind and the relation of internal to external reality, arguing that illusion is associated with Fancy and Disillusion with Reason, and that in Beckford's works there is a transformation of the first into the second. The author sees in Beckford's narrators a dichotomy between Lockean sensation and reflection: they relish the moment of sensation but must eventually yield to reflection and the consequent dissipating of illusion by Reason.

Both for its critical acuity and for its service to scholarship in publishing *The Vision* and *The Red Copy Book*, *The Narratives of the Biographical legend* is a major contribution to Beckford studies.

Morton D. Paley

Sarah Ljungquist, *Den litterära utopin och dystopin i Sverige 1734–1940*. Gidlunds förlag, Hedemora 2001.

I Sarah Ljungquists avhandling är vi tillfälliga gäster i de svenska litterära utopiernas värld, i 1700-talets fraktursnirkliga utopier, befolkade av halvmänniskor och i Karin Boyes dystopiska, totalitära stat där sanningsdrogen Kallocaïn avslöjar medborgarnas innersta tankar. Under resans gång presenteras och tematiseras de litterära utopiernas och dystopiernas innehåll, förändringar och förändringar. Sammanlagt har Ljungquist kartlagt 35 svenska utopier, förtjänstfullt redovisade i en bilaga, av vilka några underkastas djuplodande undersökningar medan andra omnämns mera summariskt. Kartläggning täcker 206 år av svensk historia, ett projekt som vid en första anblick kan tyckas lite väl vågat. Å andra sidan bildar det begränsade antalet svenska litterära utopier och dystopier ett ganska hanterligt material.

Avhandlingens syfte bildar också dess första mening: "Syftet med denna avhandling är dels att kartlägga den litterära utopiska genrens förekomst i Sverige, dels att undersöka den svenska litterära utopins historik och former." (11) I dess fokus står två huvudfrågor: "Finns det en inhemsk utopisk genretredition eller är litterära utopier och dystopier i Sverige väsentligen beroende av utländska förebilder? Vad kännetecknar i formellt och i tematiskt avseende den svenska utopin och dystopin under olika perioder av genrens historia." (11)

I en inledning (11–27) klargörs att kartlägg-

ningen av de svenska litterära utopierna och dystopier enbart inkluderar hela verk, tryckta i bokform, som är författade för en vuxen målgrupp. (11) I sitt kartläggningsarbete har Ljungquist noggrant gått igenom Sam Lundwalls bibliografi över science fiction och fantasy 1741–1996. Hon har funnit sparsamma uppgifter om svenska utopier i en del äldre litteraturhistoria, såsom Lorenzo Hammarskölds *Svenska vitterheten. Historiskt-kritiska anteckningar* (1833), C. Eichorns *Svenska studier – strödda bidrag till Fäderneslandets odlings-, litteratur, och konsthistoria* (1869) samt Schüch och Warburgs *Illustrerad svensk litteraturhistoria* (1897). (12) När det gäller tidigare forskning refereras till J. Paludans *Om Holbergs Niels Klim* (1878) och Fredrik Bööks *Romanens och prosaberättelsens historia i Sverige intill 1809* (1907). (13) Det hänvisas också till några artiklar men större delen av utopiforskningen har utförts inom idéhistorisk forskning, genusforskning och internationell forskning.

I inledningen finns som sig bör också en metodbeskrivning där Ljungquist förklarar att tolkningen av de svenska utopierna utgår från ett textanalytiskt tillvägagångssätt, understött av ett antal utopiteoretiska utgångspunkter. Här nämns namn som Gary Saul Morson, Anne Cranny-Francis, Darko Suvin och Tom Moylan, forskare som också har bidragit med genreteoretiska perspektiv. (13)

Den svenska litterära utopin och dystopin bildar en genre, som uppstod under första hälften av 1700-talet, hävdar Ljungquist i en av avhandlingens drivande huvudteser. (13) I anslutning till detta förs en längre diskussion kring begreppen utopi och dystopi. Standardverkens definition av utopi såsom "...en idealstat, en litterär genre som definieras av skildrandet av en idealstat och/eller något idealt i allmänhet – ofta dock ett samhällsideal- som inte går att förverkliga" (15) underkastas ett längre resonemang utgående från förordet till Mores verk från 1516, i vilket såväl utopia som eutopia förekommer. Inom utopiforskning är man oense om More egentligen ville skapa två olika begrepp med två olika innebörder: Utopia för en plats som inte finns och Eutopia för en god plats som finns eller som kan bli realitet?

Denna åtskillnad har, menar Ljungquist, betydelse för utopins genrehistoria, där man kan spåra en brytpunkt under 1800-talet första hälft. Fram till dess tolkades utopi bokstavligt, som